

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželno.“

Naročnino sprejema vredništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne prijemajo.

Oznanila se prijemljejo, plača za vrstico je 10 k. in za kolek 80 k.

Izbaja

1. in 16. vsakega mesca in velja s poštnino vred in v Mariboru z pošiljanjem na dom
za celo leto . . . 2 fl.
„ pol „ . . . 1 fl.
„ 1/4 „ . . . — fl. 50 k.
Brez poštnine in pošiljanja 1 fl. 80 k.
Posamezni listi se dobijo pri knjigarju Novaku na velikem trgu za 8 k.

Štv. 8.

V Mariboru 1. maja 1867.

Tečaj I.

Nekaj za vsakdanjo rabo.

II.

„Kakor hitro je postava prav razglašena, se ne more nihče s tem izgovarjati, da mu ni znana“; tako velewa 2. §. obēnega državlanskega zakonika, to je knjige, ktera določuje kake (privatne) pravice in dolžnosti imajo prebivavci naše države eden do drugega. Ta postava je že sama na sebi čisto jasna, in ne zdi se nam, da bi kateri naših brancev tirjal, naj mu jo natančneje razlagamo. Na prvi pogled si jo tudi umel. V krogih, kjer se je ta postava izdelala, je trpelo sicer malo več, t. j. polnih 42 let, predno se je njeni pravi pomen dobro umel. Dobil je namreč zakonik, na čegar čelu tako rekoč gori navedeni § stoji, svojo postavno veljavo že leta 1811, v domačem jeziku pa se razglasil Slovincem še le leta 1853. Kdo pa bi si upal trditi, da je postava, ki je oklicana le v tujem jeziku, tudi „prav razglašena“? Konečno je tudi vlada to spoznala. Kaj pa da jo je moralo na to še le opomniti viharno leto 1848 z mogočnim svojim gibanjem. Odkler pa je vlada to spoznala, jej v tej zadevi nimamo skoraj nič očitati. Po vrsti smo dobili slovenske prestave menjšne, kazenske postave, obēnega državlanskega zakonika, rudarske in še veliko več drugih postav. Radi bi bili rekli, da so prišle te postave „na svitlo“; toda pero ni htelo ubogati, kakor da bi bilo vedelo, da še toliko in toliko teh prestav trohni v zalogah in kletih državne tiskarnice na Dunaju, po deželi pa so redki, kakor parski groši.

Leta 1853 je izišlo jugoslovansko pravoznanstveno besedstvo, to je zbirka v pravosodju navadnih in potrebnih besedi v nemškem, hrovaškem, srbskem in slovenskem jeziku. Dandanašnji se razglašajo vse postave, veče in manje, tudi v vseh posameznih deželnih jezikih, in deželne oblastnije tistih dežel, kjer Slovenci združeni prebivajo, izdajajo posebne slovenske deželno-vladine liste.

Tako se časti naš jezik pri izdavanju postav.

Ali kaj pa te postave same, kaj vladini ukazi in uradniški izreki pravijo o slovenskem jeziku in njegovej rabi v pravnih zadevah?

Iz starejih postav je v tem oziru malo veselega povedati. Ne upamo si reči, da je bilo znamenje napredka k boljemu, če se je sem ter tje uradnijam (gosposki) zapovedalo, da morajo s trdimi Slovenci govoriti slovenski. Kajti hitro bi se našla zvita buča med našimi branci, ki bi nam govorila: Take ukaze bi si bila vlada pač lahko prihranila; če se govori z Nemcem nemški, s Francozom francoski, če drugega ne zna, kako se hoče pač govoriti s Slovincem kakor slovenski, če se sploh z njim govoriti hoče! In ne dalo bi se na to drugega odgovoriti, kakor: Res je taka!

Nekoliko bolje je že bilo, ko se je v redu kazenske pravde in v naredbi pravosodnega ministerstva od 17. februarja 1862 reklo, da se morajo vsaj odločni deli izpovedeb obdolženca ali prič v slovenskem jeziku v zapisnike (protokole) staviti; dasiravno tudi to še davno davno ne vstreza vsem tirjavam ravnopravnosti in dobrega pravosodja.

Važneje že je, kar velewa 4. oddelek gori omenjene naredbe od 17. februarja 1862 rekoč: „4. Morajo sodnije, ki spadajo pod graško in tržaško višo sodnijo, vloge, ki se podajajo v slovenskem jeziku, sprejemati in kolikor mogoče slovenskim strankam izdajati odloke ali rešitve čez to tudi v slovenskem jeziku.“

Ko bi ne bile besedice „kolikor mogoče“ vrtic odprle uradnikovej tožljivosti in samovolji, smeli bi s to naredbo celo zadovoljni biti.

Naj važneje in res veljavno pa smo si pribrani za konec. Ni to sicer postava, ki bi jo nahajali v državnem zakoniku ali v kakem deželno-vladinem listu, ni se ti poslala na dom, niti se pripenjala na vogle; ja zunajno celo ne dosega vseh slovenskih krajin. Okrožnica je le, ktero je poslala deželna vlada kranjska do okrajnih predstojnikov, da se imajo po njej ravnati. Pa naj nas nikar ne moti niti pohlevna oblika, niti ozke meje. Le to naj nam bude pred očmi, da vlada uraduje pod cesarjem, ki nam je že tolikokrat obljubil ravnopravnost in da se tudi vlada sama večasi rada kinča s svobodo in enakopravnim perjem; da mora toraj v tej okrožnici biti izrečeno načelo, načelo, ki velja vsem Slovincem. Tudi nad ponižno obliko se ne bomo krčili, saj nam ne gre za lupino, ampak za jedro. To pa je dobro. Okrožnica se glasi:

Kar se tiče jezika, mora se željam slovenskega ljudstva, kar je največ mogoče pravica skazovati. Kar kanceliji kdo v slovenskem jeziku poda, to se mu mora tudi v slovenskem jeziku od gosposke rešiti. Če seljudem kaj natisnjenega (drukanega) pošlje, mora se tisti tisek rabiti, ki je slovenski narejen. V zapisnike (protokole) naj se to, kar se slovensko povē, tudi slovensko zapiše. Sploh naj bo uradnikom resna skrb, da se popolnoma nauče slovenskega jezika ne le v besedi, temveč tudi v pisanju.

To prvič čitajočim prišle so nam neke besede prvega našega pesnika Vodnika na misel, ktere svojim brancem v malo predrugečenej obliki tu na srce pokladamo: Glej vlada vendar le nekaj ti ponudi, — le jemati od nje ne zamudi!

Videli smo zdaj našo pravico na papirju. Kako pa kaj v djanju? Ljubi bravec, prihodnji ti podamo palico v roke in te vzamemo pod pazduho. Podala se bova na pot, obiskati hočeva slovenskega kmeta v mirnej vasi, da vidiwa, kako on spoštuje svoj jezik, spremila ga bova v cesarske pisarnice ter tam uradnikom malo čez rame pogledava; vstavi se hočeva pri naših bilježnikih (notarijih) in pravdosrednikih (advokatih); morebiti na tej poti tudi srečava briča in srenjskega služabnika ter jima pri tej priliki pogledava v njihove torbice.

Med tem pa si dobro v glavo in srce vtisni gori navedene pravice in zbrisi si oči, da boš videl, sodil in modroval sam.

Šolske stvari.

Spisal Franjo Čeh, Stranski.

Nam Slovincem je treba omike in izobraženja, da se vseh ustavnih pravic in svoboščin državljanov udeležimo, pa tudi dolžnosti in naloge ustavnih državljanov zvesto spolnujemo.

Da se pa Slovenci bolj in bolj omikamo in izobražujemo, treba nam je boljših šolskih naprav. Najvažniše naprave v vsaki državi pa so ljudske šole, ker največi del ljudstva ne pride nikoli v više šole, toraj toliko zna, kolikor se je naučil v ljudskej šoli.